

מקום בו נמצא רצה כהן להיות הראשון במעלה. כמו טיפוסים רבים בהיסטוריה שנמשכו למנגוני החושך ומצאו שם ביטוי לתארת השלטון שלהם, חתר כהן בשקט ובסתם למטרותיו.

במערכת היה כהן אחראי על המנהלה. העורך בפועל היה גרשון ריבלין, שהוא גם כיום עורך כתבי העת. באחד הימים גילה כהן איסורים בהנהלת הירחון, ייחס אותם לריבלין. כשנבדקו הליקויים שנתגלו עליי כהן, לא נמצא כל חומר האשמה נגד ריבלין. במקום להשתלט על העסק, נאלץ כהן לעזוב את המערכת. הוא עבר לשירות משרד הבטחון.

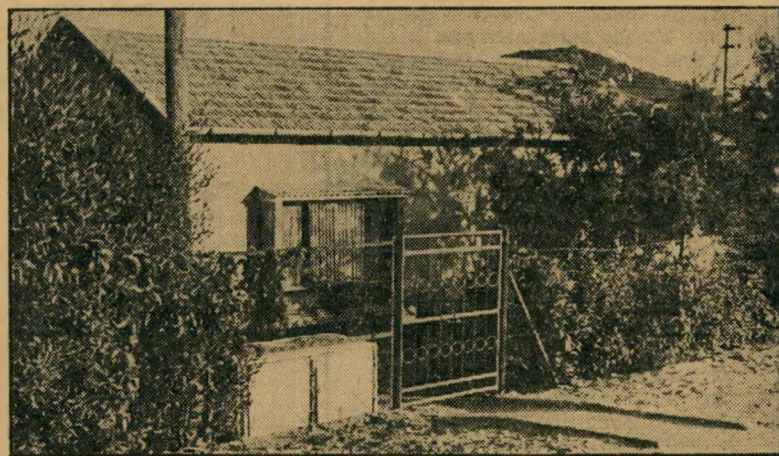
כהן היה אחד הפעילים במנגוניה החושך, אך עבודתו הצטמצמה בשטח משרדי. בתפי קיד זה כיהן עד שיום אחד התלסל מי שהחליט על הפרדתו של המדור העוסק בחקירות כלכליות מהמנגוניה הכללית, ועל הקמת יחידה נפרדת, שתהיה מסונפת לנציגות בות מסי'הכנסה באוצר. העברתו של כהן לראשות הש.א. שיקפה את מלחמת הכוחות בצמרת בין השולטים על מנגוניה החושך לבין זאב שרף.

היה זה זאב שרף, או מזכיר הממשלה והממונה על הכנסות המדינה, שהכיר את כהן בפעילותו הקודמת, בחר בו לראשות הש.א. אולי מפני שראה בו אישיות אפורה, ממושמעת ובלתי-עצמאית. שרף לא יכול היה להעריך אז את חתרנותו של האיש. הסתרתה מאחורי החיצונית האפורה.

עד היום נשאר כהן עובד משרד הבטחון, ועד היום קיים קשר רשמי הדוק בין הש.א. לבין שאר מנגוניה החושך, הנמצאים כולם תחת פיקוח אחד ומרוכז. עובדה זו מסבירה גם את הסתירה בין דבריו של שרף על תקציבו של הש.א., המופיע בתקציב הממשלה (העולם הזה 1049), לבין הוצאותיו הממשיות של גוף זה, הניזון גם כיום, ללא ספק, מתקציבים סודיים שאינם כלולים בתקציב נציבות מסי'הכנסה, ושאינם עליהם ביקורת ממשית.

מרכז הש.א. זהו מרכז מנגוניה הש.א. בתל-אביב. הבית המאורך, השוכן במרכז וולובסקי בין עשרות בתי-מלאכה קטנים, מוסתר מעיני עוברים וסבים סקרניים. השלט עליו אומר: "האוצר — גניזה ומחקר כלכלי".

זהו ביתו של ראש הש.א. ויושבראש המועצה המקומית בקרית-אוננו, יעקב כהן. הווילה השוכנת במרכז קרית-אוננו ברחוב המהודרות שם, נמצא בה גם גן ילדים, אותו מנהלת אשתו של כהן.

ווילה כהן
רמז 22, היא אחת

סמוך למינויו של כהן כראש הש.א.
הוא עבר עם אשתו ובנו הבכור לגור בכפר-אוננו. שם הקימה חברת רסקו עבדו וילה נאה במרכז הכפר. כעסקן מפלגתי פעיל במפא"י נכנס כהן לעול הענינים המפלגתיים במקום. שלושה חודשים אחרי הגיעו למקום. בעת שלא היתה לו למעשה אפילו זכות בחירה, הוא נבחר כחבר ועד כפר-אוננו. הפך בחוקף תפקיד זה לחבר המועצה האיזורית, שכללה בתוכה גם את יושבי הסביבה.

היה זה רק שבועי שיעקב כהן, העסקן המפא"י, ישאף לשלטון מפלגתו במקום. אולם למזלו הרע היה כבר השלטון בידי משה אביש מפא"י. יושבראש המועצה האיזורית אז היה איש כפר אוננו, מפא"יניק בשם זלמן מסחרי. עובדה פשוטה זו לא הפריעה לכהן במלחמתו לשלטון. היה זה יעקב כהן שקבע בכפר-אוננו מי הוא מפא"יניק — ומי לא.

זלמן מסחרי הוא דמות מובהקת של עסקן מפא"י מאנשי המושבים. היה זה הוא שיום בתחילת מלחמת-העולם השנייה את הקמתו של כפר-אוננו ועזר לשיגשוגו. הוא היה פעיל במועצת פועלי פתח-תקוה, במרכז החקלאי של ההסתדרות, בהגנה ובסוכנות. משך שנים רבות היה זלמן מסחרי האיש הקובע והחזק באיזור. לא היה פלא בכך שהוא הפך לקורבנו הראשון של יעקב כהן.

קשה לדעת איך הצליח כהן בתקופה כה קצרה לתהות כה מהר על קנקנם של חבריו למפלגה במקום. הוא התחבר עם עסקן מפא"י אחר, בשם אריה וישניאק, לשעבר חבר מועצת פועלי תל-אביב, שהיו לו טענות נגד מסחרי ונגד יושבראש ועד כפר-אוננו ושיערו זימן, איש מפא"י, בשל ניתוק המים בביתו. יחד החלו השניים במלחמה לכיבוש השלטון.

פירצה קראה לגנב

כבר דישיבה הראשונה של המועצה האיזורית הממונה נמנע כהן מלהופיע. הוא נבחר לגובר המועצה, אולם לא נטל את תפקידו אפילו ליום אחד, השאירו בידי מסחרי. תחת זאת התרכז בכיבוש מערכת כפר-אוננו, שהיתה אז משלטו החזק של מסחרי, אשר בהשגחתו הוקמה המערכת. הפירצה שהושגרה במתכנן למסחרי קראה לגנב.

כהן הישיאק החלו להופיע לעיתים קרובות במעברה, ותוך כדי כך נפוצו במקום שמועות כי זלמן מסחרי אינו אלא מועל, שטובתו הפרטית נגד עיניו ולא טובת התושבים. לא עבר זמן רב עד שהשמועות הפכו להאשמות ממשיות, שהוטחו בפניהם של מסחרי וזלמן. כאיש מפלגה מסור, דאג כהן שההאשמות לא יסתננו החוצה ולא יגיעו לידי הממשלה. הוא העביר לידי בית-הדין הפנימי של מפא"י.

מיד אחרי-כן החל כהן לכנס את המועצה, טען שבמרכז מפא"י מתבררות האשמות חמורות נגד מסחרי, הציע להביע לו אי-אמון. הוא לא היסס להסתייע לצורך זה אף בנציגי מקי' וחירות. איש לא ידע בדיוק כמה מאשימים את מסחרי. אולם באיזור עברה השמועה שהוא לא בסדר.

כהן כבש משלט אחרי משלט. תחילה הצליח לסלק את זימן מראשות ועד כפר-אוננו, בטענה שהוא לקח עצמו חלקת-קרקע באופן בלתי-חוקי, כדי להקים שם נגריה. אחרי-כך גרם לפרישתו ועד כפר-אוננו המועצה האיזורית, הקים את מועצת קרית-אוננו. כהן הפך לשליט יחיד במקום — יושבראש מועצת קרית-אוננו.

רק אחרי כך הגיע תורו של מסחרי. בית-הדין העליון של מפא"י מצא אותו אשם בחלק מההאשמות שהוטחו נגדו, גזר עליו שלא ללא חלקת-קרקע צבוריים במשך שנתיים. פרישתו מראשות המועצה האיזורית נמלכה בציבור בטעמי בריאות. כעבור זמן קצר נתאמתה הנמקה זו. זלמן מסחרי חלה קשה. אולם הפרשה לא הגיעה עדיין לאוננו הצבור. שלטונו של כהן לא היה עדיין יציב.

נראה שכהן הבין שלא חיסול סופי של מסחרי לא ישב לבטח. לפני כשנתיים הופיעה חוברת בהוצאת שורת-המתנדבים בשם את מי אין שופטים. היה בה פירוט נגד של האשמות נגד מסחרי. כיום קשה לקבוע את מידת נכונות האשמות, שמבקר-המדינה טען כי לא מצא כהן חומר מרשיע, וששורת-המתנדבים עצמה לא התייחסה אליה, לדברי החוברת, בתומרה יתרה. אולם מעניינת פיסקה אחת באותה חוברת הרומזת מניין שאבה שורת-המתנדבים את החומר המרשיע נגד מסחרי.

"כל הפרשה הזאת לא היתה רואה אור לעולם", נאמר באותה חוברת. "אילמלא נמצאו בקרית-אוננו קומץ אנשים אמיצים, חברי מפא"י גם הם, שגמרו אומר לערוך טיהור בקרב המועצה האיזורית שלהם". לא היה צורך במינוי רב כדי לנחש מי היו אותם חברי מפא"י אמיצים, שערכו את הטיהור. הפיצו את החומר הסודי.

פרשה שניה הנוגעת לאותה תקופה היא פרשת שבתאי צבייר. צבייר היה גם הוא חבר ועד כפר-אוננו מטעם מפא"י. הוא היה נציגם של העולים החדשים בגבעת-ברכה, השייכת לכפר, בעל מעמד מבוסס, שעבד כפקיד בעל עמדה בחברת רסקו. צבייר לא שבוע רצון גם הוא מעבודתם של מסחרי וזימן, אולם סירב להילחם בהם, מאחר שידע כי הרקע למלחמה הוא סגירת ברו המים בחצרו של וישניאק.

עונשו לא אחר לבוא. בית-הדין העליון של מפא"י מצא כי ההאשמות שהובאו כ" פניו נגד צבייר, כאילו לקח שוחד ממת-ישיבים בשיכון רסקו בקרית-אוננו, הן נכונות, הוציא אותו לשלוש שנים מהמפלגה. מוכן שצבייר התפטר מהועד המקומי.

אולם במקרהו של צבייר נמצא כעבור זמן כי האשמותיו של יעקב כהן, שגרמו לסילוקו, לא היו נכונות. סיפר השבוע צבייר לכתב העולם הזה: "אין לי שום דבר יותר נגד יעקב כהן. אני קיבלתי את הסיפוק שלי. כהן התנצל בפני והחזירו אותי למפלגה. נבחרתי גם כציר לוועידה".

הפחד בא בקרית-אוננו

מה שאירע בקרית-אוננו אחרי התבססות שלטונו של יעקב כהן במקום, יכול לשמש דוגמה מאלפת למה שצפוי למדינה כולה אם ישתלטו עליה מנגוניה החושך שבפיקוחם של אנשים מסוגו של כהן. יעקב כהן עצמו גילה חוסר כל ענין במקום. הוא חדל מלהופיע לישיבות, סירב לספל בענינים שוטפים של המועצה, אינו מקיים מזה שלושה חודשים את ישיבותיה. הוא מתנהג בגסות לפונים לעזרתו, אינו טורח לקיים את התבטחות שנתן לאנשי המערכת והחוגים השונים במקום.

העיד השבוע הרב המקומי, הרב פרנקל, על אופיו של כהן: "יש לכהן שגאה עזה לכל מה שקשור בדת. הוא לא יודע איך להתנהג עם תלמיד-חכם או עם רב. כשהיה מסחרי ראש המועצה והייתי קורא לו, היה בא מיד לביתי. כשאני מוזמן את כהן, הוא אפילו לא עונה לי".

לכהן לא היה צורך להיות במקום כדי שאינם נמנים על חברי מפלגות האופוזיציה, פוחדים מפניו פחד מוות. אפילו מתנגדיו בין חברי מפלגתו, המפעילים לחץ כדי לסלקו, מפחדים לדבר עליו. כל אחד מהם פוחד מגורלם של מסחרי, זימן וצבייר. כי ליעקב כהן יש בקרית-אוננו רשת של מלשינים ומודיעים המוסרת לו על כל פעולותיו של כל אחד ממתנגדיו. לאיזו מידה מגיעות פעולות-ההלשנה במקום, יעיד הסיפור הבא.

שלמה זילברברג הוא תושב ותיק של כפר-אוננו, גם היה בזמנו חבר מפא"י. היה לו רשיון לחלוקת קרח במקום. רשיון דומה, אם כי למספר בלוקים רב יותר, היה לאדם בשם חיים ציפרשטיין, חבר אחדות-העבודה. רשיון לחלוקת-קרח הוא רכוש המועצה, אינו ניתן להעברה מאדם לאדם. אולם לגבי ציפרשטיין נקטה המועצה לפנים משורת הדין, המועצה המקומית מורכבת מתשעה חברים. ארבעה מהם חברי מפא"י, שניים דתיים ושניים אנשי חירות. התשיעי הוא איש אחדות-העבודה. שמו חיים ציפרשטיין. כדי לקיים את שלטון מפא"י במקום היה צורך בקואליציה בין מפא"י ואחדות-העבודה. המועצה התירה לציפרשטיין למכור את רשיון הקרח שלו תמורת כחמשת אלפים לירות.

אולם כאשר ניסה זילברברג למכור את רשיון הקרח שלו, התנגדה המועצה לכך. שלמה הפך לשונא מושבע של אנשי השלטון במקום. באחד הימים נקרא לפקיד השומא בפתח תקוה, נוכח לדעת כי בחיקו נמצא מכתב-הלשנה על הכנסות שלו ולא נבראו. כעבור ימים מספר נקרא ללשכת הגיוס בפתח-תקוה. הוא מצא בחיקו מכתב בנוסח הבא, שהאורגניזציה שלו שמור במערכת: "לכבוד לשכת הגיוס בפתח-תקוה. בזה אני מודיע לכם שבקריה שלנו נמצא משתמש מצבא ושמנו זילברברג שלמה מקרית אוננו רחוב ברנר 4 בכבוד רב אורח טוב".

רק אחרי ריצות התברר כי זילברברג הוא בעל תעודת-פיריון מצה"ל, אותה קיבל אחרי שקיבל סוג בריאות ה' בתקופת שרותו כחייל קרבי במלחמת-העצמאות. זיהוי קל של כתב-היד ויהא את האורח הטוב". היה זה אחד מאנשי חסותו של יעקב כהן בקרית-אוננו.

גם כמסדר שהוא ממונה עליו, משתמש כהן באותן הדרכים כדי להבטיח את שלטונו. הוא תחר לרוב את אנשיו בעצמו, באופן קפדני, מבטיח להם הבטחות, כמו הבטחה לעליה בדרגה, כדי להמשיך ולשלוט בהם. לרוב אינו מקיים את הבטחותיו. מצד שני מונע יעקב כהן בכל צורה שהיא את התארגנות אנשיו. לפני זמן קצר ניסו עובדי הש.א. לבחור ועד-עובדים. כהן התנגד לכך בתוקף, טען שבמוכד כמו הש.א. אין זה נהוג שיהיה ועד-עובדים, וכי המחליט היחיד זה הוא.

כאשר למרות התנגדותו, הוקם ועד-עובדים בש.א. אחרי מלחמה ממושכת, לא הכיר בו כהן, מנע גם מאיגוד עובדי המדינה להכיר בו. תוך זמן קצר הצליח לחסל את ההתארגנות במסדרו. שניים מתוך שלושת חברי הוועד פוטרו. חברה שלישית התפטררה, אחרי שיצאה לחופשת-הריון. אנשי הש.א. הוציאו מראשם את רעיון ההתארגנות.

מעל לכל: איש מפא"י

עי זכרות אלה מחייבו הציבוריים של יעקב כהן דיין כהן להעיד על אופיו, גם מבלי להיכנס לתחום הפרט ולחטט בחייו האישיים. העובדה שבראש הש.א. עומד עסקן מפלגתי מובהק ופעיל, הידוע גם בין חברי מפלגתו בשל שיטותיו המסקופקות והחתרניות, צריכה לעורר חשד ציבורי קודר על מגמותיו ושיטותיו של המנגוניה הסר למרותו של איש כזה, שהיה עד היום מתוסן מפני כל ביקורת צבורית.

ברור כשמש כי יעקב כהן לא יוכל ולא ירצה לעולם לגלות ולפרסם פרטים סודיים העלולים לפגוע באיזון צורה שהיא במפא"י, בטרסטים ההסתדרותיים ובמנגוניה המשקי הארצי המשרת את המפלגה. כי כל הקאריירה שלו, מוכן קטן בחנות ספרים ועד לראש מועצה מקומית ומנהל בולשת, קשורה במסודות אלה.

עוד יותר ברור כי יעקב כהן של הלשנה המונית, המרכז בידו תיקיה סודית עצומה, שולט על חומר העשוי להרשיע עשרות מנהיגים ומוסדות המפריעים למפא"י. נשק זה, אם ישמשו בו ואם לאו, הוא נכס מפלגתי עצום. הוא מטיל עלול על הבמה הפוליטית. גילויים אלה, בתוספת גילוי שיטות העבודה של המנגוניה (העולם הזה 1049) יכולים להוביל רק למחשה אחת: מה היה מתגלה אילו ניתן היה לעתונות החפשית לגלות את האמת על האנשים העומדים בראש שאר מנגוניה החושך במדינה, ועל שיטות עבודתם.